

Kuralay, Onur (2019). Mehmet Çeribaş, *Mecmû'ü't-Tevarîh*, İstanbul: Kesit Yayınları, 2019, 390 s., *Uluslararası Uygur Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 2019/14, s. 148-150.

Mehmet Çeribaş, *Mecmû'ü't-Tevarîh*, İstanbul: Kesit Yayınları, 2019, 390 s.

[Kitap Tanıtım ve Değerlendirme/Book Review]

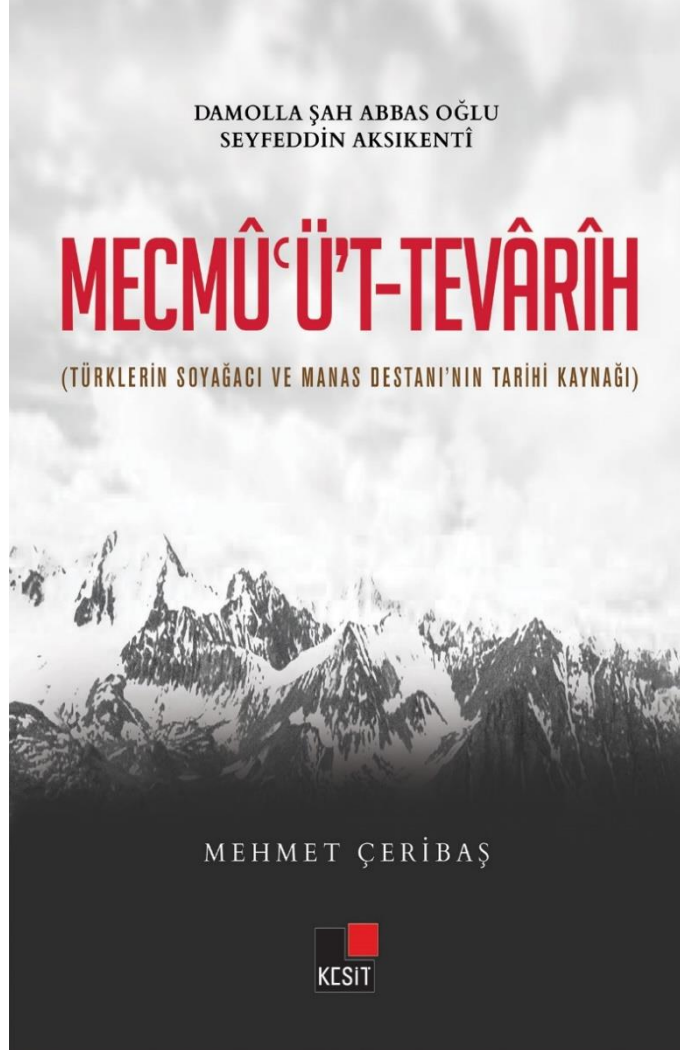
Onur KURALAY*

Geliş Tarihi: 08.06.2019

Kabul Tarihi: 28.11.2019

Türk dili, kültürü ve zengin tarihi, insanoğlunun hayat serüveninin başlangıcı ile var olmuş ve asırlarca devam etmiştir. Zengin bir tarihî ve kültürel geçmişe sahip olan Türklerin bu hazineleri bazı eserlerde zaman zaman hayat bulmuşlardır. Söz konusu bu eserler, Türklerin kimliğini ve karakterini yansıtan bir ayna niteliğini de taşımaktadır. Bu eserler göz önünde bulundurulduğunda hem mitolojik dönemin hem de yakın dönemde başlayan serüvenlerin izlerine rastlamak mümkündür. Bu eserlerde Türklerin mitolojik belleğine dair önemli örnekleri, çeşitli fonksiyonlarla yaratılan kahramanların varoluşlarını ve ortaya çıkan tüm bu şeylerin toplum nezdinde ne anlam ifade ettiğini de görmemiz mümkündür. Türk kültürünü bütün yönleriyle yansıtan ve âdeta Türk kimliğinin birer belgesi olan eserler arasında *Divanu Lûgatî't-Türk'ü*, *Şecere-i Terakkime'yi*, *Reşideddin Oğuznamesi'ni* ve *Dede Korkut Hikâyelerini* saymak mümkündür.

1990'lı yıllardan sonra Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla Türk boylarının dil, kültür, tarih ve edebiyatına dair mukayeseli araştırmalar hızla artmış, özellikle Türk lehçelerini iyi bilen akademisyenlerin varlığı bu araştırmaların değerini ve kalitesini artırmıştır. Bütün bunların doğal neticesi olarak Türkiye merkezli Türkoloji çalışmaları Türk kültürüne bütüncül yaklaşmayı öğretmiştir. Son zamanlardaki çalışmalarda Türk dünyasına yönelik kültürel ve tarihsel veri araştırmaları hem çoğalmış hem de önemli hale gelmiştir. Bu araştırmaların neticesinde

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Halk Bilimi Ana Bilim Dalı, e-posta: onkuralay@gmail.com
Orcid:0000-0002-1811-2241

ortaya dil, kültür ve tarih alanında önemli kaynak eserler çıkmıştır. Bu eserler tarihin, geleneğin, genel anlamıyla tarihsel geçmişin kilitli kapılarına anahtar, karanlık odalarına ise ışık olmuştur. Bu eserler arasına dahil edeceğimiz kaynaklardan birisi de Mecmû'ü't-Tevârih'tir. Bu bağlamda Mecmû'ü't-Tevârih'te genel olarak Türk coğrafyasının, özeldede Kırgız/Özbek kültür coğrafyasından önemli tarihi ve kültürel kesitler sunulmaktadır. Eser, bünyesinde yer alan tarihî vakalarla birlikte sözlü kültürü yansıtan önemli bir kaynak niteliğini de taşımaktadır.

Tarihî vakaların ve sözlü kültürün izlerinin ağırlıklı olarak görüldüğü bu eserin üç nüshası bulunmaktadır. Bu nüshaların ilki Kırgızistan İlimler Akademisi nüshası olarak bilinmektedir. Bu nüshanın dışında Tacik âlim A.T. Tagircanov tarafından 1960 yılında üzerinde çalışılan Leningrad nüshası ve V.A Romodina tarafından 1963 yılında üzerinde çalışma yapılmış Rusya İlimler Akademisi nüshası da bulunmaktadır. Eser, Farsça olarak Seyfeddin Aksikentî tarafından kaleme alınmıştır. Elimizdeki bu çalışma Kırgız İlimler Akademisi 167a numarada kayıtlı ve daha önce başka bir nüshadan istinsah edilmiş, 1996 yılında da Kırgızcaya çevrilmiş nüshanın Latin harflerine transkripsiyonu ile Türkiye Türkçesine aktarılması ve incelenmesinden oluşmaktadır.

Mecmû'ü't-Tevârih'te ilk olarak Giriş Bölümünde eserle ilgili tekniksel ve içeriksel olarak bilgilere yer verilmiştir. Eser kendi içerisinde dört ana başlığa ayrılmıştır. Bu başlıkların ilkinde Mecmû'ü't-Tevârih'in el yazma nüshaları ve nüshaların özelliklerine dair çeşitli bilgiler yer almaktadır. Bu bölümde yer alan ikinci başlıkta eserin müellifleri ve telif tarihleriyle ilgili bilgiler verilmiştir. Eserin ilk bölümü Seyfeddin İbn Damolla Şah Abbas Aksikentî tarafından kaleme alınmıştır. İkinci müellif ise Nurmuhammed'dir. Üçüncü başlıkta ise Mecmû'ü't-Tevârih hakkında yapılan çalışmalar yer almaktadır. Söz konusu bölümde Rusya, Kırgızistan ve Türkiye'de eser üzerine yapılmış çalışmalar içerikleriyle birlikte tanıtılmıştır. Yazar, eserin Giriş bölümünün son ana başlığında ise eserin muhtevası hakkında bilgiler vermiştir.

Çalışmanın Giriş bölümü ve Dizin haricindeki bölümleri metin neşrine dayanmaktadır. Metin neşrinin Birinci Bölümünde 1996 yılında Moldo Mamasabır Dosbolov ve Omor Sooronov tarafından Kırgız İlimler Akademisi Nüshası esas alınarak Kırgız Türkçesine çevrilmiş eserin Türkiye Türkçesine aktarılması yer almaktadır. Çalışmanın bu bölümü, Türk-İslam klasik eserlerinde görülen Hz. Peygamber ve dört halifeye övgü, onları selamlama ve sebep-i telif ile başlamaktadır. Çalışmanın bu bölümünde metinler Türkiye Türkçesine aktarılırken mümkün olduğunca eserin Kırgızca aslına bağlı kalınmış, Kırgız bilim adamlarının yaptığı hatalar ve eksiklikler Farsça aslından kontrol edilerek giderilmeye çalışılmış, hata ve eksikliklerle ilgili durumlar da açıklama dipnotu ile metin altlarında verilmiştir.

Çalışmanın metin neşrine dayanan İkinci Bölümü, el yazma nüshanın Kırgız Türkçesine çevrilen Kiril harfli metni ile söz konusu metnin Latin harflerine çeviri yazısından oluşmaktadır. Yapılan çeviride Kiril harfli metnin lehçeler arasındaki ses denklikleri hesaba katılarak, Kırgızistan'daki imla ve noktalama ilkelerine de özen gösterilmiş, çalışmanın aslının noktalama ve imlası olduğu gibi korunmuştur.

Eserin Ekler kısmında Kırgızca ve Farsça tıpkıbasım metinler verilerek, okuyucuya daha da zengin bir bilgi sunumu gerçekleştirilmiştir.

Eserin Dizin Bölümü ise metinler esas alınarak Türkiye Türkçesine aktarılmış, bu sayede okurların daha kolay anlayabilmesi için düzenlemeler yapılmıştır. Dizin oluşturulurken özellikle millet, boy, aşiret isimleri; yer, deniz, göl, nehir isimleri; şehir ve kişi isimleri dikkate alınmıştır.

İlk defa Türkiye Türkolojisinin hizmetine sunulan bu eser, Moğol tarihçilik geleneğine bağlı olarak kaleme alınmış olmasına karşın insanlığın tarihini Hz. Muhammed ile başlatması, Türk soy ağacına yer vermesi, Ergenekon destanının farklı şekilde ele alması, sözlü kültürde yaşayan birçok menşe mitini bünyesinde taşıması açısından önemlidir. Cengiz Han, Timur, Toktamış Han gibi Türk tarihinin vazgeçilmez şahsiyetlerine dair anlatıları kronolojik hatalarla da olsa tekrar kayda geçirmesi, Manas Destanı gibi dünyanın en mükemmel ve yaratılmaya devam eden destan kahramanının ortaya çıkışına dair tarihi vakaları anlatması bakımından Türk dilinin, tarihinin ve kültürünün izlerini taşıyan önemli bir kaynaktır. Yazarı, bu çalışmasından dolayı tebrik ediyor, Türk dili, tarihi ve kültürüne dair yeni çalışmalarını bekliyoruz.